

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin
2007-ci il 23 iyul tarixli İ-73/1
nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir

**“QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR ÜZRƏ”
KOMMERSİYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 12 № li
MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI**

**Bakı şəhəri
2007-ci il**

MÜNDƏRİCAT

ÜMUMİ MÜDDƏALAR	3
ƏSAS ANLAYIŞLAR	4
QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR	5
TANINMA VƏ İLKİN QIYMƏTLƏNDİRMƏ	5
XƏRCİN TANINMASI.....	10
İLKİN TANINMADAN SONRA QIYMƏTLƏNDİRMƏ.....	11
FAYDALI İSTİFADƏ MÜDDƏTİ.....	12
MƏHDUD İSTİFADƏ MÜDDƏTLİ QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR	12
FAYDALI İSTİFADƏ MÜDDƏTİ QEYRİ-MÜƏYYƏN OLAN QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR	14
BALANS DƏYƏRİNİN BƏRPA EDİLƏ BİLMƏSİ – QIYMƏTDƏN DÜŞMƏ ZƏRƏRLƏRİ	15
AKTİVİN İSTİSMARDAN ÇIXMASI VƏ SİLİNMƏSİ (SATILMASI).....	15
İNFORMASİYANIN AÇIQLANMASI.....	15
İLKİN TƏTBİQETMƏ	17
STANDARTIN QÜVVƏYƏ MİNMƏ TARİXİ	17
Əlavə № 1 – “Qeyri-maddi aktivlər” adlı 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə	18

“QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR ÜZRƏ” KOMMERSİYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN
12 №li MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Standartın təyinatı

1. Bu standart Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və “Qeyri-Maddi Aktivlər” adlı 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.

Məqsəd

2. Bu Standartın məqsədi digər Milli Mühasibat Uçotu Standartları tərəfindən tənzimlənməyən qeyri-maddi aktivlər ilə bağlı mühasibat uçotunun aparılmasının təmin edilməsindən ibarətdir.
3. Hazırkı Standartın tələblərinə uyğun olaraq müəssisə tərəfindən qeyri-maddi aktivin tanınması yalnız müəyyən meyarlara cavab verdikdə mümkün hesab edilir.
4. Bu Standart qeyri-maddi aktivlərin balans dəyərinin hesablanması üsullarını müəyyənləşdirir, habelə müəssisə tərəfindən qeyri-maddi aktivlərlə bağlı müvafiq informasiyanın açıqlanmasını tələb edir.

Standartın tətbiqi sahəsi

5. Bu Standart, Uçot Qaydaları nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanununun 10-cu maddəsinə əsasən maliyyə hesabatlarını hazırlayan kommersiya təşkilatları tərəfindən tətbiq edilir.
6. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, hazırkı standart tətbiq edilir.
7. Bu Standart aşağıdakı hallar istisna olmaqla, kommersiya təşkilatlarının qeyri-maddi aktivlərinin mühasibat uçotuna tətbiq edilir:
 - (a) tədqiqat və qiymətləndirmə aktivlərinin tanınması və ölçülməsi;
 - (b) mineral maddələrin, neft, təbii qaz ehtiyatlarının və buna oxşar bərpa olunmayan sərvətlərin çıxarılması və yataqların işlənilib hazırlanması ilə bağlı xərclər;
 - (c) sığorta müqavilələri üzrə Sığortaçının müqavilə hüquqlarından yaranan təxirə salınmış alış xərcləri və qeyri-maddi aktivlər.
8. Əgər qeyri-maddi aktivlərin hər hansı xüsusi növü üzrə uçotun aparılması digər Milli Mühasibat Uçotu Standartları ilə tənzimlənirsə, o halda bu Standart əvəzinə müvafiq Standartlar tətbiq edilməlidir. Məsələn, hazırkı Standart aşağıdakılara aid deyil:
 - (a) adi fəaliyyət halında müəssisə tərəfindən satış üçün saxlanılan qeyri-maddi aktivlər (bax. “Ehtiyatlar üzrə” 8 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı, “Tikinti Müqavilələri üzrə” 16 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);
 - (b) təxirə salınmış vergi aktivləri (bax. “Təxirə salınmış mənfəət vergisi üzrə” 4 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);

- (c) "İcarə üzrə" 14 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının əhatə dairəsinə aid olunan icarə;
 - (ç) işçilərin mükafatlanması nəticəsində yaranan aktivlər (bax. "İşçilərə verilən Mükafatlar üzrə" 29 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);
 - (d) maliyyə aktivləri (bax. "Maliyyə alətləri - tanınma və qiymətləndirilmə üzrə" 28 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı, "Təşkilatın maliyyə hesabatları və birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları üzrə" 19 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı, "Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması üzrə" 25 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı, "Təşkilatların birgə fəaliyyəti haqqında Maliyyə hesabatları üzrə" 21 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);
 - (e) müəssisələrin birləşməsi zamanı əldə edilmiş "qudvil" (bax. "Təşkilatların fəaliyyətlərinin birləşməsi üzrə" 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);
 - (ə) satış üçün saxlanılan uzunmüddətli qeyri-maddi aktivlər (bax. "Satış üçün nəzərdə tutulmuş uzunmüddətli aktivlərin uçotu və dayandırılmış əməliyyatlar üzrə" 23 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı).
9. Qeyri-maddi aktivlər müstəqil şəkildə mövcud və ya hər hansı digər fiziki obyektin (misal üçün, proqram təminatı ilə bağlı kompakt diskin, patentin və ya xüsusi razılıq verilməsi ilə əlaqədar hüquqi sənədin) tərkib hissəsi kimi təqdim oluna bilər. Əgər aktiv qeyri-maddi və maddi elementlərdən ibarət olarsa, bu zaman müəssisə hansı elementin daha əhəmiyyətli olduğunu müəyyən edərək, onun maddi aktiv kimi "Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə" 7 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına və ya qeyri-maddi aktiv kimi hazırkı Standarta əsasən uçota almalıdır.
10. Bu Standart reklam, təlim, ilkin təşkilati, habelə tədqiqat, təcrübə-konstruktor və kəşfiyyat xarakterli xərclərə tətbiq edilir. Bu xərclər nəticəsində fiziki obyektin yaranmasına baxmayaraq, onun maddi elementləri qeyri-maddi komponentlərinə nəzərən ikinci dərəcəli kimi hesab olunur.

ƏSAS ANLAYIŞLAR

11. Bu Standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir :

Qeyri-maddi aktiv fiziki formaya malik olmayan tanınma bilən qeyri-monetar aktivdir.

Monetar aktivlər əldə olan pul vəsaiti, habelə sabit və ya müəyyən edilə bilən pul məbləğində alınacaq aktivlərdir.

Fəal bazar aşağıdakı mövcud olan şərtləri əhatə edir:

- (a) bazarda alınıb-satılan mallar eyni tiplidir;
- (b) hazır alıcı və satıcı tapmaq hər an mümkündür; və
- (c) qiymətlər hamı üçün məlumdur.

Tədqiqat yeni elmi və ya texniki nailiyyətlərin və ideyaların əldə olunması üçün planlı və məqsədli elmi-texniki araşdırmaların həyata keçirilməsidir.

Təcrübə-konstruktor işləri yeni və ya daha təkmil materialların, qurğu və cihazların, məhsulların, proseslərin, sistem və ya xidmətlərin, onların kommertiya yolu ilə istehsalı və ya istifadəsindən əvvəl, planlaşdırılması və ya layihələşdirilməsi nəzərdə tutulan tədqiqat nəticələrinin və digər biliklərin tətbiq olunmasıdır.

QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

12. Əgər hər hansı obyekt bu Standartın əhatə dairəsinə aid olan qeyri-maddi aktiv anlayışına uyğun gəlməzsə, aktivin əldə edilməsi və ya müəssisənin daxili imkanları hesabına onun əmələ gəlməsi ilə bağlı yaranan məsrəflər yarandığı andan xərc kimi tanınmalıdır. Lakin, əgər aktiv müəssisələrin birləşməsi nəticəsində əldə edilirsə, o, alış tarixində tanınmış qudvilin bir hissəsini təşkil edir.
13. Qeyri-maddi aktiv aşağıdakı meyarlar əsasında müəyyən edilir:
- (a) qeyri-maddi aktivin identifikasiyası (müəyyən edilə bilməsi);
 - (b) nəzarət;
 - (c) gələcək iqtisadi səmərə.
14. Qeyri-maddi aktivin qudvildən fərqlənməsi ilk növbədə onun identifikasiya oluna bilməsini tələb edir. Müəssisələrin birləşməsi nəticəsində əldə olunan qudvil, fərdi qaydada identifikasiya edilməsi və ayrıca tanınması qeyri-mümkün olan aktivlərdən gözlənilən gələcək iqtisadi səmərəni əldə etmək ümidilə alıcı tərəfindən ödənilmiş vəsaiti təmsil edir. Qudvilin identifikasiya olunmaması səbəbindən o, hazırkı Standartın müddəalarına aid edilmir.
15. Aktiv yalnız aşağıdakı hallarda qeyri-maddi aktiv anlayışı kontekstində identifikasiya oluna bilmə meyarına uyğun gəlir:
- (a) aktiv müəssisədən ayrılı, həmçinin fərdi qaydada və ya müqavilə, digər aktiv və (və ya) öhdəliklə bərabər xaricə bilər; və ya
 - (b) aktivin istifadəsi üzrə hüquqların həvalə edilməsi mümkünlüyü və ya onların müəssisədən və ya digər hüquq və öhdəliklərdən ayrılı bilinməsindən asılı olmayaraq, aktiv müqavilə və digər hüquqlardan yarana bilər.
16. Nəzarət qeyri-maddi aktiv müəyyən edən meyarın ikinci əsas elementidir. Bu kontekstdə, nəzarətin mövcud olması, müəssisənin öz resursları vasitəsilə gələcək iqtisadi mənfəətə nail olması niyyəti və digər təsərrüfat subyektlərinin həmin mənfəətə sahib çıxma imkanlarını məhdudlaşdırmaq bacarığı ilə təstiqlənir. Müəssisə tərəfindən qeyri-maddi aktivdən əldə olunacaq gələcək iqtisadi mənfəətə nəzarət etmək səlahiyyəti adətən məhkəmənin tətbiq etdiyi qəralara əsasən həyata keçirilir. Lakin, müəssisə gələcək iqtisadi mənfəətə nəzarəti hər hansı başqa yolla nümayiş etdirə bilirsə, məhkəmə yolu ilə bu problemin həll edilməsi əsas şərt kimi hesab edilmir.
17. Qeyri-maddi aktivlərdən istifadə etməklə gələcək iqtisadi səmərədən bəhrələnmək ehtimalı bu aktiv müəyyən edən meyarın üçüncü əsas elementidir. Qeyri-maddi aktivlərdən əldə olunan gələcək iqtisadi səmərəyə məhsulların satışından və ya xidmətlərin göstərilməsindən alınan gəlir, məsrəflərə qənaət və yaxud müəssisə tərəfindən aktivlərin istifadəsindən yaranan digər səmərələr aid edilə bilər.

TANINMA VƏ İLKİN QIYMƏTLƏNDİRMƏ

18. Əgər müəssisə məsrəflərin aşağıdakı meyarlara uyğun gəldiyini nümayiş etdirə bilirsə, həmin məsrəflər müəssisə tərəfindən qeyri-maddi aktiv kimi tanınır:
- (a) qeyri-maddi aktivə aid olunan anlayışlar (bax. 11-17-ci maddələr); və
 - (b) qeyri-maddi aktiv müəyyən edən meyarlar (bax. 20-21-ci maddələr).

Bu tələb qeyri-maddi aktivin ilkin olaraq alınması və ya müəssisənin daxili imkanlar hesabına yaranması, eləcə də bundan sonra aktivə əlavə edilməsi, onun hər hansı bir hissəsinin əvəzlənməsi və ya aktivə xidmətin göstərilməsi ilə bağlı məsrəflərə tətbiq edilir.

19. Əgər bu Standartın 18-ci maddəsində qeyd olunan iki xüsusiyyətdən hər hansı biri mövcud olmazsa, bu zaman onlarla bağlı məsrəflər mənfəət və zərər haqqında hesabatda yarandığı andan xərc kimi tanınacaqdır.
20. Qeyri-maddi aktivlər yalnız aşağıdakı hallarda tanınır:
- (a) müəssisə aktivlə bağlı gözlənilən iqtisadi səmərənin əldə ediləcəyini ehtimal etdikdə;
 - (b) aktivin ilkin dəyərinin etibarlı qiymətləndirilməsi mümkün olduqda.
21. Müəssisə, aktivin faydalı istifadə müddəti ərzində mövcud olan iqtisadi şəraitə dair ən yaxşı qiymətləndirməsini əks etdirən əsaslandırılmış və münasib fərziyyələrdən istifadə etməklə, gözlənilən gələcək iqtisadi mənfəətin əldə olunması ehtimalını qiymətləndirməlidir .
22. Qeyri-maddi aktivin ilkin qiymətləndirilməsi onun ilkin dəyəri əsasında aparılmalıdır.
23. Alınmış qeyri-maddi aktivin ilkin tanınmasından və ya müəssisənin daxili imkanları hesabına qeyri-maddi aktivin yaradılmasından sonra çəkilmiş məsrəflər yalnız xüsusi hallarda aktivin balans dəyərində tanınır. Çəkilən məsrəflər qeyri-maddi aktivin tanınma meyarına uyğun gələcəyi barədə mühüm dəlil mövcud olanadək, yarandığı andan mənfəət və zərər haqqında hesabatda xərc kimi tanınır. Əgər sonrakı məsrəflər qeyri-maddi aktivin tanınma meyarına uyğun gələrsə, bu zaman həmin məsrəflər qeyri-maddi aktivin balans dəyərində tanınmalıdır.

Ayrıca əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər

24. Qeyri-maddi aktivlər ayrıca əldə edildikdə, hazırkı Standartın 20-ci maddəsinin "a" bəndində qeyd olunan tanınma meyarına dərhal cavab vermiş olur. Bundan əlavə, ayrıca alınmış qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri adətən etibarlı müəyyən edilə bilər. Bu xüsusən, qeyri-maddi aktivin əldə edilməsi üçün ödənişin pul vəsaiti və ya digər monetar aktiv vasitəsilə həyata keçirilməsi zamanı mümkün olur.
25. Ayrıca alınmış qeyri-maddi aktivin ilkin dəyəri aşağıdakı iki elementdən ibarətdir:
- (a) alış qiymətindən satış endirimləri çıxıldıqdan sonra idxal rüsumları və alışla bağlı bərpa edilməyən vergilər də daxil olmaqla sərf olunan məsrəflər; və
 - (b) aktivdən məqsədyönlü istifadə edilməsi üçün onun lazımı vəziyyətə gətirilməsinə çəkilən birbaşa məsrəflər
26. Qeyri-maddi aktivlə bağlı məsrəflərin balans dəyərində tanınması, aktivin rəhbərlik tərəfindən nəzərdə tutulmuş tərzdə fəaliyyət göstərməsi üçün yararlı olduğu andan dayandırılır. Buna görə də qeyri-maddi aktivin istismarı, və ya yerdəyişməsi üzrə xərclər həmin aktivin balans dəyərinə aid edilmir.
27. Qeyri-maddi aktivin yaradılması ilə əlaqədar əlavə çəkilmiş, lakin aktivin rəhbərlik tərəfindən nəzərdə tutulan tərzdə istifadə olunmasına uyğun olan vəziyyətə gətirilməsi üçün zəruri olmayan xərclər aktivin balans dəyərinə daxil edilməyərək birbaşa mənfəət və zərər haqqında hesabatda xərc kimi tanınır.
28. Əgər qeyri-maddi aktiv üzrə ödəniş normal kredit şərtlərindən daha uzun müddətə təxirə salınsa, onun ilkin dəyəri qeyri-maddi aktivin əldə edildiyi tarixdə pul vəsaitlərinin ekvivalentlə ifadə olunan alış qiymətinə bərabərdir. Bu məbləğlə ümumi

ödənşlərin arasındakı fərq "Borclara aid edilən xərclər üzrə" 13 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında nəzərdə tutulan kapitalizasiya yanaşmasına müvafiq olaraq kapitallaşdırılmayanadək kredit müddəti üzrə faiz xərci kimi tanınır.

Müəssisələrin birləşməsi nəticəsində əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər

29. "Təşkilatların fəaliyyətlərinin birləşdirilməsi üzrə" 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına əsasən, əgər qeyri-maddi aktiv müəssisələrin birləşməsi nəticəsində əldə olunarsa, bu aktivin ilkin dəyəri onun alış tarixinə olan ədalətli dəyərini əks etdirir.

Müəssisələrin birləşməsi zamanı əldə edilmiş qeyri-maddi aktivin ədalətli dəyərinin qiymətləndirilməsi

30. Müəssisələrin birləşməsi nəticəsində əldə olunan qeyri-maddi aktivlərin ədalətli dəyəri adətən kifayət qədər etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilər. Müxtəlif ehtimallara istinad edən bir sıra mümkün nəticələrin yaranması qeyri-müəyyən hal kimi görsənsə də, o, heç də aktivin etibarlı əsasla qiymətləndirilməsinin qeyri-mümkün olduğunu nümayiş etdirmir, əksinə belə hal ədalətli dəyərin müəyyənləşdirilməsinin bir hissəsini təşkil edir. Əgər müəssisələrin birləşməsi nəticəsində əldə olunmuş qeyri-maddi aktivin istifadə müddəti məhdud olarsa, onda, təkzib edilməsi mümkün dərəcədə güman edilir ki, onun ədalətli dəyəri etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilər.
31. Müəssisələrin birləşməsi nəticəsində əldə olunan qeyri-maddi aktiv yalnız ona aid olan müvafiq maddi və ya qeyri-maddi aktiv ilə birlikdə ayrıla bilər. Belə olan halda, əgər qrup daxilində mövcud olan aktivlərin fərdi ədalətli dəyərlərinin fərdi qaydada etibarlı əsasla qiymətləndirilməsi mümkün deyilsə, alıcı, aktivlər qrupunu qudvildən ayrı olaraq vahid aktiv kimi tanımalıdır.
32. Əgər bir-birini tamamlayan qeyri-maddi aktivlərin hər birinin ayrı-ayrılıqda ədalətli dəyəri etibarlı əsasla qiymətləndirilə bilərsə və eyni zamanda hər fərdi aktiv eyni istifadə müddətinə malik olarsa, alıcı onları vahid aktiv kimi tanıya bilər.
33. Müəssisələrin birləşməsi nəticəsində yaranan qeyri-maddi aktivin ədalətli dəyərinin etibarlı əsasla qiymətləndirilməsini qeyri-mümkün edən şərtlər qeyri-maddi aktivin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hüquqlardan və ya digər müqavilə hüquqlarından, eləcə də aşağıdakı hallardan irəli gəlməsidir:
- (a) aktivin ümumi müəssisədən ayrılması mümkün deyil; və ya
 - (b) ayrılması mümkündür, lakin həmin və ya oxşar aktivlərin mübadiləsi əməliyyatını əks etdirən və ya təsdiqləyən tarix və ya dəlil mövcud deyildir.
34. Fəal bazarda kvotalaşdırılmış müvafiq bazar qiymətləri qeyri-maddi aktivlərin ədalətli dəyərinin qiymətləndirilməsi üçün ən etibarlı zəmin yaradaraq, adətən müştərinin maliyyə almaq üçün ödəməyə hazır olduğu cari qiyməti özündə əks etdirir. Əgər təklifin cari qiyməti mövcud deyilsə, bu zaman son oxşar əməliyyatın qiymətinə istinad edərək ədalətli dəyəri müəyyən etmək mümkündür. Bu halda əməliyyatın aparıldığı tarix ilə aktivin ədalətli dəyərinin qiymətləndirilməsi tarixi arasındakı müddət ərzində iqtisadi durumda ciddi dəyişikliklər baş verməməlidir.
35. Əgər qeyri-maddi aktiv üçün fəal bazar mövcud deyilsə, müstəqil, məlumatlı və bu sövdələşməni həyata keçirmək niyyətində olan tərəflərin razılığına əsasən bu aktivin ədalətli dəyərləri əldə olunduğu alış tarixində müəssisə tərəfindən ən yaxşı informasiya əsasında ödəniləcək məbləğdir. Bu məbləğin müəyyən edilməsi prosesində müəssisə oxşar aktivlər ilə aparılmış son əməliyyatların nəticəsini araşdırmalıdır.

36. Nadir növlü qeyri-maddi aktivlərin müntəzəm alışı və satışı ilə məşğul olan müəssisələr, onların ədalətli dəyərlərinin dolayı yolla qiymətləndirilməsi üçün onlara məxsus olan müterəqqi üsullardan istifadə edə bilərlər. Əgər bu üsulların məqsədi ədalətli dəyəri hesablamaq və aktivlərin məxsus olduğu sənayedəki cari əməliyyatları və təcrübələri əks etdirmək olarsa, bu üsullardan müəssisələrin birləşməsindən əldə olunan qeyri-maddi aktivlərin ilkin qiymətləndirilməsi zamanı istifadə oluna bilər.

Əldə edilmiş işlənilib hazırlanmaqda olan tədqiqat və təcrübə-konstrutor işləri layihələri üzrə yaranan sonrakı məsrəflər

37. Aşağıda qeyd olunan tədqiqat və təcrübə-konstrutor işlərinə aid məsrəflər 47-48-ci maddələrə uyğun olaraq uçota alınmalıdır:
- (a) ayrıca və ya müəssisə birləşməsində əldə olunmuş və qeyri-maddi aktiv kimi tanınan işlənilib hazırlanmaqda olan tədqiqat və təcrübə-konstrutor işlərinə aid məsrəflər; və
 - (b) bu cür layihələrin əldə olunmasından sonra yaranan məsrəflər.
38. Ayrıca və ya müəssisələrin birləşməsi nəticəsində əldə olunmuş və qeyri-maddi aktiv kimi tanınmış işlənilib hazırlanmaqda olan tədqiqat və təcrübə-konstrutor işləri layihələri üzrə sonrakı məsrəflər aşağıdakı qaydada olduğu kimi uçota alınır:
- (a) tədqiqat işləri ilə bağlı məsrəflər yarandığı andan xərc kimi tanınır;
 - (b) təcrübə-konstrutor işlərinin aparılması ilə bağlı bu Standartın 48-ci maddəsinə uyğun olaraq qeyri-maddi aktivin tanınması meyarına uyğun gəlməyən məsrəflər yarandığı andan xərc kimi tanınır; və
 - (c) bu Standartın 48-ci maddəsinə müvafiq olaraq qeyri-maddi aktivin tanınması meyarına uyğun gələn məsrəflər əldə olunmuş işlənilib hazırlanmaqda olan tədqiqat və təcrübə-konstrutor işləri layihələrinin balans dəyərində əlavə olunur.

Hökumət subsidiyaları hesabına əldə olunan qeyri-maddi aktivlər

39. Əgər qeyri-maddi aktiv Hökumət subsidiyası hesabına əvəzsiz və ya nominal ödənişlə əldə olunarsa, o zaman müəssisə "Hökumət subsidiyalarının uçotu və dövlət yardımı haqqında məlumatların açıqlanması üzrə" 17 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq həm aktiv, həm də qrantı ilkin olaraq ədalətli dəyərlə tanımaq hüququna malikdir. Müəssisə qeyri-maddi aktivin ədalətli dəyərlə tanınmaması barədə qərar verdikdə, həmin aktiv, müəssisə tərəfindən "Hökumət subsidiyalarının uçotu və dövlət yardımı haqqında məlumatların açıqlanması üzrə" 17 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələblərinə əsasən ilkin olaraq aktivin istifadəsi ilə bağlı hazır vəziyyətə gətirilməsi üçün bilavasitə çəkilən hər hansı məsrəflər daxil olmaqla nominal dəyərlə tanıyır.

Aktivlərin mübadiləsi

40. Qeyri-maddi aktiv (aktivlər) qeyri-monetar aktivin (aktivlərin) və ya monetar və qeyri-monetar aktivlərdən ibarət olan aktivlərin mübadiləsi hesabına alınabilir. Aşağıdakı hallar istisna olmaqla bu aktivlərin ilkin dəyəri ədalətli dəyərlə qiymətləndirilir:
- (a) mübadilə əməliyyatı kommersiya məzmunlu olmadıqda; və
 - (b) alınmış və ya verilmiş aktivin və ya aktivlərin ədalətli dəyərinin etibarlı əsasda müəyyənləşdirilməsi mümkün olmadıqda.

Əgər alınmış aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün deyilsə, bu zaman həmin aktiv (aktivlər) mübadilə nəticəsində təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilməlidir. Lakin, əgər təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) də ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün deyilsə, bu halda alınmış aktiv mübadilə nəticəsində təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) balans dəyəri ilə qiymətləndirilməlidir.

41. Pul vəsaitləri və ya onların ekvivalentləri mübadilə əməliyyatının bir hissəsi kimi daxil edilərsə, bu onu göstərə bilər ki, mübadilə edilən aktivlərin ədalətli dəyərləri bərabər deyil.
42. Mübadilə əməliyyatında ədalətli dəyərləri bərabər olan aktivlər iştirak edərsə, alınmış aktivin (aktivlərin) ilkin dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) balans dəyərində bərabər qiymətləndirilir.

Müəssisənin daxili imkanları hesabına yaradılmış qudvil

43. Daxili imkanlar hesabına yaradılmış qudvil aktiv kimi tanınmalı deyil.

Müəssisənin daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlər

44. Qeyri-maddi aktivlərin tanınması və ilkin qiymətləndirilməsi üçün onun mövcud tələblərə riayət olunmasından savayı, müəssisə öz daxili imkanları hesabına yaradılmış bütün qeyri-maddi aktivlərə 45-52-ci maddələrdə öz əksini tapmış tələbləri və qaydaları tətbiq etməlidir.
45. Müəssisənin daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin tanınma meyarlarına uyğun gəlməsini qiymətləndirmək məqsədilə qeyri-maddi aktivlərin yaradılması aşağıdakı mərhələlərdən ibarətdir:
 - (a) tədqiqat fazası; və
 - (b) təcrübə-konstruktor işləri fazası.“Tədqiqat” və “təcrübə-konstruktor işləri” anlayışlarının müəyyən edilməsinə baxmayaraq, “tədqiqat fazası” və “təcrübə-konstruktor işləri fazası” bu Standartın məqsədləri baxımından daha geniş anlayışa malikdir.
46. Əgər müəssisə daxili imkanlar hesabına qeyri-maddi aktiv yaratmaq üçün layihənin tədqiqat fazasını təcrübə-konstruktor işləri fazasından fərqləndirə bilmirsə, bu zaman həmin layihə üzrə sərf olunmuş bütün məsrəflər müəssisə tərəfindən yalnız tədqiqat fazasının məsrəfləri kimi hesab edilməlidir.

Tədqiqat Fazası

47. Tədqiqat üzrə məsrəflər (və yaxud daxili layihənin tədqiqat fazası zamanı yaranmış məsrəflər) qeyri-maddi aktiv kimi tanınmamalı və yarandığı andan etibarən xərc kimi uçota alınmalıdır.

Təcrübə-konstruktor işləri fazası

48. Təcrübə-konstruktor işləri (və yaxud daxili layihənin təcrübə-konstruktor işləri fazası) zamanı yaranmış qeyri-maddi aktivlər müəssisə tərəfindən yalnız onun aşağıdakı şərtlərin təmin edilməsini nümayiş etdirmək iqtidarında olduğu halda tanına bilər:
 - (a) istifadə və ya satış üçün yararlı olması məqsədilə, qeyri-maddi aktivin tamamlanmasının texniki cəhətdən mümkünlüyü;
 - (b) istifadə və ya satış məqsədilə, qeyri-maddi aktivin yaradılmasının başa çatdırılması ilə bağlı niyyətin olması;
 - (c) müəssisənin qeyri-maddi aktivdən istifadə etməsi və ya satması bacarığı;
 - (ç) qeyri-maddi aktivin gələcək iqtisadi səmərə gətirəcəyi perspektivini göstərən amillərin mövcudluğu;
 - (d) istifadə və ya satış məqsədilə, qeyri-maddi aktivin yaradılmasının başa çatdırılması üçün adekvat texniki, maliyyə və digər resursların mövcud olması;

- (e) qeyri-maddi aktivin yaradılması zamanı ona aid edilə bilən məsrəflərin ədalətli əsasda qiymətləndirilməsi bacarığı.
49. Daxili imkanlar hesabına yaradılmış ticarət markaları, qəzet başlıqları, nəşriyyat hüquqları, müştərilərin siyahısı və xarakter etibarlı ilə oxşar digər obyektlər qeyri-maddi aktivlər kimi tanınmamalı və adı çəkilən obyektlərin yaradılması ilə bağlı məsrəflər əmələ gəlmiş dövrə xərc kimi tanınmalıdır.
50. Qeyri-maddi aktivdən ehtimal olunan gələcək iqtisadi səmərənin yaranma üsulunu nümayiş etdirmək üçün, müəssisə "Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə" 24 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına əsasən aktivdən əldə olunacaq iqtisadi səmərəni qiymətləndirməlidir. Əgər aktiv yalnız digər aktivlərlə birlikdə iqtisadi səmərəni yaradırsa, müəssisə "Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə" 24 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələblərinə uyğun olaraq pul vəsaiti yaradan vahidlər konsepsiyasını tətbiq etməlidir.

Müəssisənin daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri

51. Bu Standartın 22-ci maddəsinə əsasən müəssisənin daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivin ilkin dəyəri hazırkı Standartın 20-ci, 21-ci və 48-ci maddələrində öz əksini tapmış qeyri-maddi aktivin tanınma meyarlarına cavab verdiyi tarixdən etibarən yaranmış məsrəflərin cəmindən ibarətdir.
52. Müəssisənin daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri, həmin aktivlərin müəssisə rəhbərlərinin planlaşdırdığı qaydada əməliyyat aparmağa qadir olması üçün onların yaradılmasına, istehsalına və hazırlanmasına zəruri olan bütün birbaşa aid edilə bilən məsrəflərdən ibarətdir.

XƏRCİN TANINMASI

53. Qeyri-maddi aktivlər üzrə çəkilən məsrəflər aşağıdakı hallar istisna olmaqla yarandığı andan xərc kimi tanınmalıdır:
- (a) bu məsrəflər tanınma meyarına uyğun olan qeyri-maddi aktivin ilkin dəyərinin bir hissəsini təşkil edir (bax. 18-52-cü maddələr); və ya
- (b) müəssisələrin birləşməsi nəticəsində əldə olunan obyektin qeyri-maddi aktiv kimi tanınması mümkün olmadığından, həmin məsrəflər müəssisələrin birləşdirilməsi məsrəflərinə daxil edilərək alışı tarixində qüdvilə aid edilə bilən məbləğin bir hissəsini təşkil edir. (bax. "Təşkilatların fəaliyyətlərinin birləşdirilməsi üzrə" 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı).
54. Əgər yaranan məsrəflər müəssisə tərəfindən gələcək iqtisadi səmərə əldə olunmasını təmin edərsə, lakin bunun nəticəsində heç bir tanınma bilən qeyri-maddi və ya digər aktiv yaradılmazsa, bu zaman həmin məsrəflər yarandığı andan xərc kimi tanınmalıdır.
55. Əgər ödənişlər malların və ya xidmətlərin təqdim olunmasından öncə avans kimi həyata keçirilərsə, 53-cü maddə bu ödənişlərin aktiv kimi tanınmasına maneə yaratmır.

Keçmiş dövrlərin aktiv kimi tanınmayan xərcləri

56. İlk olaraq xərc kimi tanınmış qeyri-maddi aktiv üzrə məsrəflər sonrakı tarixdə qeyri-maddi aktivin ilkin dəyərinin bir hissəsi kimi tanınmalı deyil.

İLKİN TANINMADAN SONRA QIYMƏTLƏNDİRMƏ

57. Müəssisə qeyri-maddi aktivini qiymətləndirmək məqsədilə öz uçot siyasətini ya ilkin dəyər modelinə, ya da yenidənqiymətləndirmə modelinə əsasən müəyyən etməlidir. Əgər qeyri-maddi aktiv yenidənqiymətləndirmə modelindən istifadə olunmaqla uçota alınarsa, bu sinfə aid edilə bilən bütün digər aktivlər də, onlar üçün fəal bazar mövcud olmadığı hallar istisna olmaqla, həmin model əsasında qiymətləndirilməlidir.

İlkin dəyər modeli

58. İlkin tanınmadan sonra qeyri-maddi aktiv, onun dəyərindən hər hansı yığılmış amortizasiya və qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla, ilkin dəyərlə uçota alınır

Yenidənqiymətləndirmə modeli

59. İlkin tanınmadan sonra qeyri-maddi aktiv, onun dəyərindən hər hansı yığılmış amortizasiya və qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaqla yenidənqiymətləndirmə tarixinə onun ədalətli dəyəri olan yenidənqiymətləndirmə dəyəri ilə təqdim olunmalıdır. Bu Standart çərçivəsində, ədalətli dəyər yenidənqiymətləndirmə məqsədləri üçün fəal bazarın məlumatlarına istinadən müəyyən edilməlidir. Balans hesabatı təqdim olunduğu tarixə aktivin balans dəyərinin onun ədalətli dəyərindən kəskin fərqlənməməsi məqsədilə yenidənqiymətləndirmə kifayət qədər müntəzəm şəkildə həyata keçirilməlidir
60. Yenidənqiymətləndirmə modeli qeyri-maddi aktivin ilkin dəyəri ilə tanınmasından sonra tətbiq edilir. Əgər bütün aktivin tanınma kriteriyasına uyğun gəlmədiyindən qeyri-maddi aktivin ilkin dəyərinin yalnız bir hissəsi aktiv kimi tanınarsa, bu zaman bütün aktivə yenidənqiymətləndirmə modeli tətbiq edilə bilər.
61. Qeyri-maddi aktiv yenidən qiymətləndirildikdə, yenidənqiymətləndirmə tarixinə olan hər hansı yığılmış amortizasiya aktivin ümumi balans dəyərindən çıxılır və qalan xalis məbləğ aktivin yenidənqiymətləndirmə dəyərinə bərabər olması üçün yenidən hesablanır.
62. Əgər fəal bazarın mövcud olmaması səbəbindən, yenidənqiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktivlər sinfindən olan hər hansı qeyri-maddi aktivin yenidən qiymətləndirilməsi mümkün deyilsə, bu zaman hər hansı yığılmış amortizasiya və qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaq şərtilə, həmin aktiv ilkin dəyərlə göstərilməlidir.
63. Əgər yenidənqiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktivin ədalətli dəyərini fəal bazarın məlumatlarına əsasən müəyyənləşdirmək mümkün deyilsə, bu zaman, aktivin balans dəyəri onun hər hansı sonrakı müddətlərdə yığılmış amortizasiya və qiymətdən düşmə zərərləri çıxılmaq şərtilə fəal bazarın məlumatları əsasında aparılmış son yenidənqiymətləndirmə tarixinə olan yenidənqiymətləndirilmiş dəyəri olmalıdır.
64. Yenidən qiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktiv üçün fəal bazarın mövcud olmaması faktı həmin aktivin qiymətdən düşməsi ehtimalına işarə edə bilər. Belə hal baş verdikdə, qeyri-maddi aktivin qiymətdən düşməsi səviyyəsini "Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə" 24 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartına uyğun olaraq müəyyən etmək lazımdır.
65. Əgər aktivin ədalətli dəyərini növbəti qiymətləndirmə tarixində fəal bazarın məlumatlarına əsaslanaraq müəyyənləşdirmək mümkün olarsa, yenidənqiymətləndirmə modeli bu tarixdən etibarən tətbiq edilməlidir

66. Əgər yenidənqiymətləndirmə nəticəsində qeyri-maddi aktivin balans dəyəri artarsa, onda bu artım yenidənqiymətləndirmə artımı başlığı altında kapitalın kredit hissəsinə yazılmalıdır. Lakin, əgər bu aktiv bundan əvvəl yenidən qiymətləndirilmişdirsə və onun nəticəsində həmin aktiv üzrə balans dəyərinin azalması mənfəət və zərər haqqında hesabatda tanınmışdırsa, bu zaman, hər hansı sonrakı yenidənqiymətləndirmə artımı mənfəət və zərər haqqında hesabatda yalnız əvvəlki yenidənqiymətləndirmə azalması müqabilində tanına bilər. Əvvəlki azalmalarla əvəzləşdikdən sonra yerdə qalan hər hansı yenidənqiymətləndirmə artımı birbaşa yenidənqiymətləndirmə artımı başlığı altında kapitalın kreditinə yazılmalıdır.
67. Əgər yenidənqiymətləndirmə nəticəsində qeyri-maddi aktivin balans dəyəri azalarsa, bu zaman həmin azalma mənfəət və zərər haqqında hesabatda tanınmalıdır. Lakin, əgər əvvəlki tarixlərdə aparılan yenidən qiymətləndirmə nəticəsində hər hansı yenidənqiymətləndirmə artımı yaranmışsa və o artım yenidənqiymətləndirmə başlığı altında kapitalın kreditinə yazılmışsa, hər hansı növtəbi hesabat tarixində yaranan azalma yenidənqiymətləndirmə hesabının kredit qalığı müqabilində həmin hesabın debitinə yazılmalıdır.
68. Müvafiq başlıq altında kapitalla daxil edilmiş yığılmış yenidənqiymətləndirmə artımı, qeyri-maddi aktivin tanınmasının dayandırılması və ya onun satışı zamanı bölüşdürülməmiş mənfəətə köçürülə bilər. Lakin, buna baxmayaraq, artımın bir hissəsi müəssisə tərəfindən aktivin istifadə olunması zamanı da bölüşdürülməmiş mənfəətə köçürülə bilər; belə olan halda, bölüşdürülməmiş mənfəətə köçürülmüş artımın məbləği aktivin yenidənqiymətləndirilmiş balans dəyəri əsasında hesablanmış amortizasiyası ilə aktivin ilkin dəyəri əsasında tanınan amortizasiyası arasındakı fərqi təşkil edir. Yenidənqiymətləndirmə artımından bölüşdürülməmiş mənfəətə köçürmələr mənfəət və zərər haqqında hesabatda əks etdirilmir. .

FAYDALI İSTİFADƏ MÜDDƏTİ

69. Müəssisə qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətinin məhdud və ya qeyri-müəyyən olduğunu qiymətləndirməlidir. Bu müddət məhdud olduqda, onun faydalı istifadə müddətini və ya bu müddəti təşkil edən istehsal və ya oxşar vahidlərin sayı (həcmi) müəyyənləşdirilməlidir. Aktivin müəssisə üçün xalis pul vəsaitinin axınını təmin edəcəyi müddət hədudlarını əvvəlcədən ehtimal etmək mümkün olmadığı halda, müəssisə qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyən olan aktiv kimi nəzərə alınmalıdır.
70. Qeyri-maddi aktivin uçotu onun faydalı istifadə müddəti əsasında aparılır. Faydalı istifadə müddəti məhdud olan qeyri-maddi aktiv amortizasiya edilirsə, faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyən olan qeyri-maddi aktiv amortizasiya edilmir.
71. Qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətinin qeyri-müəyyən olması haqqında çıxarılan nəticə aktivin işlək vəziyyətdə saxlanılması üçün tələb olunan məsrəflər səviyyəsindən artıq proqnozlaşdırılmış gələcək məsrəflərdən asılı olmalı deyil.

MƏHDUD İSTİFADƏ MÜDDƏTLİ QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

Amortizasiya müddəti və amortizasiya metodu

72. Məhdud istifadə müddətli qeyri-maddi aktivin amortizasiya olunan dəyəri onun faydalı istifadə müddəti üzrə müntəzəm olaraq bölünməlidir (paylaşdırılmalıdır). Amortizasiya, aktivin istifadəyə verildiyi andan başlayaraq hesablanır, yeni müəssisə rəhbərliyi tərəfindən həmin aktivin müəyyən edilmiş qaydada işləməsi üçün zəruri olan məkan və vəziyyətə gətirildiyi andan və bu aktivin faktiki istifadəsindən asılı olmayaraq hesablanmağa başlamalıdır. Aktivdən müntəzəm olaraq istifadə edilməməsi faktı amortizasiyanın dayandırılmasına mütləq səbəb kimi hesab edilməli

deyil. Aşağıdakı hallardan hər hansı biri ən tez baş verdikdə amortizasiyanın hesablanması həmin tarixdə dərhal dayandırılmalıdır:

- (a) aktiv satış üçün nəzərdə tutulduqda, lakin həmin tarixdə tam olaraq amortizasiya edilmədikdə;
- (b) aktivin tanınması dayandırıldıqda; və
- (c) aktiv tam amortizasiya olunmuş, lakin onun tanınması dayandırılmadıqda.

73. Aktivin amortizasiya olunan məbləğinin onun faydalı istifadə müddəti üzrə ardıcıl olaraq bölüşdürülməsi üçün müxtəlif amortizasiya metodlarından istifadə edilə bilər. Belə metodlara düzxət metodu, azalan balans metodu və istehsal vahidi metodu aiddir. Tətbiq edilən amortizasiya metodu aktivdə təcəssüm olunmuş (özünü tapmış) gözlənilən gələcək iqtisadi səmərənin ehtimal olunan istehlak sxeminə uyğun olaraq seçilir və iqtisadi səmərənin ehtimal olunan istehlak sxemi dəyişməyəndək, ardıcıl olaraq dövrdən dövrə tətbiq edilir. Ehtimal olunan istehlak sxemi etibarlı əsasla müəyyən edilmədikdə, müəssisə düzxət metodunu tətbiq etməlidir.
74. Hər dövr üçün amortizasiya ayırmaları bu və ya digər Standart onların digər aktivin balans dəyərində daxil edilməsini tələb etməzsə və ya buna yol verməzsə, mənfəət və zərər haqqında hesabatda tanınır. Əgər aktivdə təcəssüm olunan gözlənilən gələcək iqtisadi səmərənin əldə ediləcəyi digər aktivin istehsalına sərf edilərsə, bu halda amortizasiya ayırmaları həmin aktivin ilkin dəyərini bir hissəsini təşkil edir.
75. Amortizasiyanın istehsal vahidi metodunun tətbiq edildiyi zaman hasilat əldə edilməzsə, bu zaman amortizasiya xərcləri sifıra bərabər ola bilər. Amortizasiyanın bu metodundan istifadə edilməsinə görə amortizasiya xərclərinin sifıra bərabər olması faktı aktivin qiymətdən düşdüynə dəlalət edə bilər və bu zaman həmin aktivin qiymətdən düşmə səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi "Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə" 24 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirilməlidir.

Qeyri-maddi aktivin son qalıq (likvidasiya) dəyəri

76. Məhdud istismar müddətli qeyri-maddi aktivin son qalıq dəyərini aşağıdakı hallar istisna olmaqla sifıra bərabər olduğu ehtimal olunur:
- (a) faydalı istifadə müddətinin sonunda aktivin üçüncü tərəfdən alınacağı barədə öhdəliyin mövcud olması; və ya
 - (b) qeyri-maddi aktivin alınıb satılması üçün fəal bazarın mövcud olması və:
 - (i) qeyri-maddi aktivin son qalıq dəyəri həmin bazarın məlumatlarına istinadən müəyyən edilə bilinməsi ; və
 - (ii) qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətinin sonunda bu cür bazarın mövcud olacağı ehtimal olunması.
77. Məhdud istismar müddətli qeyri-maddi aktivin amortizasiya olunan məbləği son qalıq dəyəri çıxıldıqdan sonra yerdə qalan dəyərlə müəyyən edilir.
78. Qeyri-maddi aktivin son qalıq dəyərini qiymətləndirilməsi onun faydalı istifadə müddəti sona çatmış və bu aktivin istifadə olunacağı şəraitlərlə eyni şəraitdə istifadə olunmuş oxşar aktivlərin satılması tarixində üstünlük təşkil edən qiymətlər əsasında həyata keçirilir.

Son qalıq dəyərinə yenidən baxılması

79. Əgər ilkin dəyər modeli tətbiq edilərsə, qeyri-maddi aktivin son qalıq dəyəri, bazar qiymətlərinin növbəti dəfə dəyişməsindən asılı olmayaraq artmalı deyil. Lakin, əgər yenidənqiymətləndirmə modeli tətbiq edilərsə, bu zaman qeyri-maddi aktivin son qalıq dəyərinə ən azı hər maliyyə ilinin sonunda yenidən baxılmalıdır. Həmin aktivin son qalıq dəyərində dəyişikliklərin edilməsi "Uçot siyasəti, uçot qiymətlərində dəyişikliklər və səhvlər üzrə" 11 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələblərinə uyğun olaraq aparılmalı və həmçinin cari və gələcək dövrlər üçün amortizasiya ayırmalarına müvafiq olaraq düzəlişlər edilməlidir .
80. Qeyri-maddi aktivin son qalıq dəyəri onun balans dəyərinə bərabər və ya balans dəyərindən daha çox olan məbləğədək arta bilər. Qeyri-maddi aktivin son qalıq dəyəri onun balans dəyərindən artıq olduğu halda, həmin aktivin son qalıq dəyəri sonradan öz balans dəyərindən aşağı dəyərə düşdüyü hal istisna olmaqla və ya düşənədək amortizasiya (edilmir) sıfır dərəcə ilə hesablanır.

Amortizasiya dövrü və amortizasiya metoduna yenidən baxılması

81. Məhdud istismar müddətli qeyri-maddi aktivin amortizasiya dövrü və amortizasiya metodu ən azı hər maliyyə ilinin sonunda yenidən təhlil edilməlidir. Qeyri-maddi aktivin ehtimal olunan faydalı istifadə müddəti əvvəlki qiymətləndirilmələrdən fərqləndikdə, amortizasiya müddəti də müvafiq olaraq dəyişməlidir. Qeyri-maddi aktivdə təcəssüm olunan gələcək iqtisadi səmərənin ehtimal olunan istehlak sxeminə dəyişikliklər baş verdikdə isə, tətbiq edilən amortizasiya metoduna da müvafiq dəyişikliklər "Uçot siyasəti, uçot qiymətlərində dəyişikliklər və səhvlər üzrə" 11 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələblərinə uyğun olaraq edilməlidir.

FAYDALI İSTİFADƏ MÜDDƏTİ QEYRİ-MÜƏYYƏN OLAN QEYRİ-MADDİ AKTİVLƏR

82. Faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyən olan qeyri-maddi aktivlər amortizasiya edilmir.
83. Müəssisə qeyri-maddi aktivin bərpa edilə bilən dəyərini onun balans dəyəri ilə müqayisə etməklə, faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyən olan qeyri-maddi aktivin qiymətdən düşməsinə "Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə" 24 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələblərinə uyğun olaraq aşağıdakı qaydada yoxlamalıdır:
- (a) ildə bir dəfə; və
 - (b) qeyri-maddi aktivin qiymətdən düşməsinə dair hər hansı ehtimalın mövcud olduğu halda.

Faydalı istifadə müddətinin qiymətləndirilməsinə yenidən baxılması

84. Amortizasiya olunmayan qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətini, onun hələ də qeyri-müəyyən müddətli kimi müəyyən edilməsinə zəruri olan hadisələr və vəziyyətlərin mövcud olmasını sübut etmək üçün, müəssisə tərəfindən hər bir dövrdə nəzərdən keçirilməlidir. Belə hadisə və vəziyyətlər artıq mövcud olmazsa, faydalı istifadə müddətinin qeyri-müəyyəndən məhdud müddətə dəyişməsi "Uçot siyasəti, uçot qiymətlərində dəyişikliklər və səhvlər üzrə" 11 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirilməlidir.
85. Qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətinin qeyri-müəyyən müddətdən məhdud müddət kimi yenidən qiymətləndirilməsi faktı, həmin aktivin qiymətdən düşməsi ehtimalına dəlalət edə bilər . Belə olan halda müəssisə aktivin bərpa edilə bilən dəyəri ilə onun balans dəyərini müqayisə edərək bu aktivin qiymətdən düşməsinə "Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə" 24 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının

tələblərinə uyğun olaraq yoxlayır və balans dəyərinin bərpa edilə bilən dəyərdən artıq olan hər hansı fərqlərini qiymətdən düşmə zərəri kimi tanıyır.

BALANS DƏYƏRİNİN BƏRPA EDİLƏ BİLMƏSİ – QİYMƏTDƏN DÜŞMƏ ZƏRƏRLƏRİ

86. Qeyri-maddi aktivin qiymətdən düşməsinə müəyyənləşdirmək üçün, müəssisə "Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə" 24 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartını tətbiq etməlidir.

AKTİVİN İSTİSMARDAN ÇIXMASI VƏ SİLİNMƏSİ (SATILMASI)

87. Qeyri-maddi aktivin aşağıdakı hallarda tanınması dayandırılır:
- (a) aktivin silinməsi (satışı) nəticəsində ; və ya
 - (b) aktivin istifadəsindən və ya onun silinməsindən (satışından) gələcəkdə iqtisadi səmərənin əldə ediləcəyi ehtimal olunmadığı halda.
88. Qeyri-maddi aktivin tanınmasının dayandırılması nəticəsində mənfəət və ya zərər həmin aktivin silinməsindən (satılmasından) yaranan xalis daxilolmalarla aktivin balans dəyəri arasındakı fərq kimi müəyyən edilir. Qeyri-maddi aktivin tanınmasının dayandırılmasından yaranan mənfəət və ya zərər ("İcarə üzrə" 14 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına əsasən satış və ya geriya icarə ilə bağlı başqa tələbin mövcud olması halı istisna olmaqla) mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda tanınmalıdır. Qeyri-maddi aktivin tanınmasının dayandırılmasından yaranan mənfəət sair əməliyyat gəliri kimi təsnifləşdirilməlidir.
89. Əgər bu Standartın 20-ci maddəsində öz əksini tapmış tanınma prinsipinə əsasən, müəssisə qeyri-maddi aktivin bir hissəsinin yeni hissə ilə əvəz edilməsinə çəkilən məsrəfi aktivin balans dəyərində tanıyarsa, bu zaman müəssisə həmin aktivin əvəz edilmiş köhnə hissəsinin balans dəyərinin tanınmasını dayandırmalıdır. Əgər müəssisə aktivin əvəz edilmiş köhnə hissəsinin balans dəyərini müəyyən edə bilmirsə, bu zaman müəssisə əvəz edilmiş köhnə hissənin alış tarixinə olan və ya onun daxili imkanlar hesabına yaradılması tarixinə olan ilkin dəyərinin əvəzinə yeni hissəyə çəkilən məsrəfin dəyərini tətbiq edə bilər.
90. Qeyri-maddi aktivlərin silinməsindən (satışından) əldə edilən məbləğ ilkin olaraq ədalətli dəyərle tanınır. Əgər qeyri-maddi aktivlə bağlı ödəniş təxirə salınsa, satışdan əldə edilən məbləğ ilkin olaraq pul vəsaitlərinin ekvivalentilə ifadə olunan alış qiymətilə tanınmalıdır. Satışdan əldə edilən məbləğin nominal dəyəri ilə pul vəsaitlərinin ekvivalentilə ifadə olunan alış qiyməti arasındakı olan fərq "Gəlirlər üzrə" 6 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına əsasən effektiv faiz gəliri kimi tanınır.
91. Məhdud istifadə müddətli qeyri-maddi aktivdən istifadə edilmədikdə, onun amortizasiyası, həmin aktiv tam köhnəlməyənədək və ya satış üçün saxlanılan aktiv kimi təsnifləşdirilməyənədək dayandırılır.

İNFORMASIYANIN AÇIQLANMASI

Ümumi müddəalar

92. Müəssisə daxili imkanlar hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivləri digər qeyri-maddi aktivlərdən fərqləndirərək, qeyri-maddi aktivlərin hər bir sinfi üzrə aşağıdakı informasiyanı açıqlamalıdır:
- (a) aktivin faydalı istifadə müddətinin qeyri-müəyyən və ya məhdud olması və əgər məhduddursa, tətbiq edilən faydalı istifadə müddəti və ya amortizasiya dərəcələri;

- (b) məhdud faydalı istifadə müddətli qeyri-maddi aktivlərə tətbiq edilən amortizasiya metodları;
 - (c) hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna olan ümumi balans dəyəri və hər hansı yığılmış amortizasiya (yığılmış qiymətdən düşmə zərərləri nəzərə alınmaqla);
 - (ç) mənfəət və zərər haqqında hesabatda hər hansı qeyri-maddi aktivlərin amortizasiyasını özündə əks etdirən maddə(lər);
 - (d) hesabat dövrünün əvvəlində və sonunda aşağıdakıları əks etdirməklə, onların balans dəyərinin tutuşdurulub yoxlanılması:
 - (i) hər birini ayrı-ayrılıqda göstərməklə, daxili imkanlar hesabına yaradılmış, ayrıca əldə olunmuş və müəssisələrin birləşməsi nəticəsində əmələ gəlmiş, artım fərqləri;
 - (ii) satış üçün saxlanılan kimi təsnifatlaşdırılan qeyri-maddi aktivlər və digər silinmələr;
 - (iii) hesabat dövründə yenidən qiymətləndirmədən və kapitalda tanınmış və ya bərpa edilmiş qiymətdən düşmə zərərlərindən yaranan artmalar və ya azalmalar;
 - (iv) hesabat dövründə mənfəət və zərər haqqında hesabatda tanınan qiymətdən düşmə zərərləri;
 - (v) hesabat dövründə mənfəət və zərər haqqında hesabatda bərpa kimi göstərilən qiymətdən düşmə zərərləri;
 - (vi) hesabat dövründə tanınan hər hansı amortizasiya xərcləri;
 - (vii) hesabat təqdim edən müəssisənin maliyyə hesabatlarında xarici əməliyyatlarının milli valyutada tərtibatı ilə əlaqədar yaranan xalis məzənnə fərqlər;
 - (viii) hesabat dövrü ərzində balans dəyərindəki digər dəyişikliklər.
93. Müəssisə cari dövrə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən və ya sonrakı dövrlərə təsir etməsi ehtimal edilən uçot qiymətləndirilməsində baş vermiş hər hansı dəyişikliyin xüsusiyyətini və məbləğini açıqlamalıdır. Qeyri-maddi aktivlər kontekstində bu cür açıqlamalar aşağıdakılarda baş vermiş dəyişikliklərdən yarana bilər:
- (a) qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətinin qiymətləndirilməsindən;
 - (b) istifadə edilən amortizasiya metodlarından ; və ya
 - (c) uçota alınan qalıq dəyərlərindən.
94. Müəssisə, həmçinin aşağıdakı informasiyanı açıqlamalıdır:
- (a) faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyən olan aktiv kimi qiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktivin balans dəyəri və onun faydalı istismar müddəti qeyri-müəyyən kimi qiymətləndirilməsinə əsas verən səbəblər. Bu səbəbləri göstərərək, müəssisə aktivin qeyri-müəyyən faydalı istismar müddətinin müəyyənləşdirilməsində əhəmiyyət kəsb edən amilləri açıqlamalıdır;
 - (b) müəssisənin maliyyə hesabatları üçün əhəmiyyət kəsb edən hər hansı fərdi qeyri-maddi aktivin təsviri, balans dəyəri və yerdə qalan amortizasiya dövrü.
 - (c) hökumət subsidiyaları hesabına əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər üçün:
 - (i) bu aktivlər üçün ilkin olaraq tanınmış ədalətli dəyər;
 - (ii) onların balans dəyəri; və
 - (iii) onların tanındıqdan sonra ilkin dəyər modelinə və ya yenidənqiymətləndirmə modelinə əsasən hesablanmalarının müəyyənləşməsi.
 - (ç) mülkiyyət hüquqları məhdud olan qeyri-maddi aktivlərin mövcud olması və onların balans dəyərləri və həmçinin öhdəliklər üzrə təminat şəklində girov qoyulan qeyri-maddi aktivlərin balans dəyərləri.

- (d) qeyri-maddi aktivlərin alınması üçün müqavilə öhdəliklərinin məbləği.

Tanınmadan sonra yenidənqiymətləndirmə modelindən istifadə edərək qiymətləndirilən qeyri-maddi aktivlər

95. Əgər qeyri-maddi aktivlər yenidənqiymətləndirmə dəyəri ilə uçota alınarsa, müəssisə tərəfindən aşağıdakı informasiya açıqlanmalıdır:
- (a) qeyri-maddi aktivlərin siniflərinə əsasən:
 - (i) yenidənqiymətləndirmənin qüvvəyə mindiyi tarix;
 - (ii) yenidənqiymətləndirilmiş qeyri-maddi aktivlərin balans dəyəri; və
 - (iii) qeyri-maddi aktivlərin yenidənqiymətləndirilmiş sinfinin tanınmadan sonra ilkin dəyər modelilə qiymətləndirilməsi ehtimalı nəticəsində tanına bilən balans dəyəri;
 - (b) dövr ərzində baş vermiş dəyişiklikləri və səhmdarlar arasında qalıqın bölüşdürülməsi üzrə hər hansı məhdudiyətləri göstərərək, hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna qeyri-maddi aktivlərə aid edilən yenidənqiymətləndirmə artımının məbləği; və
 - (c) qeyri-maddi aktivlərin ədalətli dəyərlərinin qiymətləndirilməsi zamanı istifadə olunan metodlar və zəruri fərziyyələr.

Tədqiqat və təcrübə-konstruktor işlərinə aid məsrəflər

96. Müəssisə hesabat dövründə xərclər kimi tanınan tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri üzrə məsrəflərin ümumi məbləğini açıqlamalıdır.

İLKİN TƏTBİQETMƏ

97. Bu Standartı ilk dəfə olaraq tətbiq edərkən, müəssisə qeyri-maddi aktivin dəyərini müəyyən etmək üçün həmin Standartın keçid tarixində və ya ondan əvvəlki tarixlərdə həyata keçirilmiş ən son qiymətləndirmə dəyərini iddia edilən dəyər kimi seçə bilər. Bu, o şərtlə olmalıdır ki, əvvəlki dövrlərdə keçirilmiş yenidənqiymətləndirmə həmin dövrdə Azərbaycan Respublikasının mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan qanunvericiliyə əsaslanсын.

STANDARTIN QÜVVƏYƏ MİNMƏ TARİXİ

98. Hazırkı Standart Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinin müəyyən etdiyi tarixdən sonra tətbiq edilir.

Əlavə № 1 – “Qeyri-maddi aktivlər” adlı 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə

Kommersiya Təşkilatları üçün Qeyri-maddi aktivlər üzrə hazırkı 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı əsasən “Qeyri-maddi aktivlər” adlı 38 №-li Muhasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarından (2006-cı ilin redaksiyası) götürülmüşdür. 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı arasındakı əsas fərqlər aşağıdakılardır:

- Hazırkı Standartın 1-ci maddəsi bu Standartı Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanunu ilə əlaqələndirmək üçün əlavə edilmişdir. 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartında belə bir maddə mövcud deyildir.
- 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının 5-ci və 6-cı maddələri Mühasibat Uçotu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə bu Standartın tətbiq edilməsi tələb olunan təşkilatların növlərini müəyyənləşdirir.
- 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının 11-ci maddəsində 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartında göstərilən bütün anlayışlar əks olunmayıb. Daxil edilməyən bütün anlayışlar əvvəlki Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında göstərilmişdir.
- Mübadilə əməliyyatı ilə bağlı məsələyə toxunduqda, 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı (2006-cü ilin redaksiyası) gələcək nağd vəsaitlərin axınına əsaslanan kommersiya mahiyyəti konsepsiyasından istifadə edir. 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tətbiqinin sadələşdirilməsi məqsədilə bu Standart “Gəlirlər üzrə” 6 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun gələn oxşarlıq konsepsiyasını təqdim edir. Müvafiq olaraq, 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına əsasən, mübadilə əməliyyatında bərabər ədalətli dəyərlərə malik aktivlər iştirak edərsə, alınmış aktiv və ya aktivlərin ilkin dəyəri təhvil verilmiş aktiv və ya aktivlərin balans dəyərində bərabər ölçülür. Ədalətli dəyəri müxtəlif olan aktivlərin mübadiləsi təhvil verilmiş aktivlərin ədalətli dəyəri ilə və ya, bu mümkün olmazsa, təhvil verilmiş aktivlərin balans dəyəri ilə tanınır. 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartında göstərilən əməliyyatın kommersiya xarakterli olmasının yoxlanılması daxil deyil, çünki kommersiya mahiyyətinə aid konsepsiya özü-özlüyündə 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına daxil edilməmişdir.
- 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələbinə əsasən, əgər müəssisə növbəti hesabat ili deyil, sonrakı dövrlərdə aktivin satılması məqsədilə istifadədən çıxarılmış qeyri-maddi aktivi saxlayarsa, bu zaman müəssisə bu qeyri-maddi aktivləri istifadədə olan qeyri-maddi aktivlər kimi təsnifləşdirməlidir. Əgər müəssisə həmin qeyri-maddi aktivləri növbəti hesabat dövründə satmaq niyyətində olarsa, bu zaman müəssisə bu qeyri-maddi aktivləri ehtiyatlar kimi yenidən təsnifləşdirməli və bu qeyri-maddi aktivlərə “Ehtiyatlar üzrə” 8 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının müddəalarını tətbiq etməlidir. 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı, “Satış üçün Saxlanılmış Uzunmüddətli Aktivlər və Dayandırılmış Əməliyyatlar” adlı 5 №-li Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartına əsasən satış üçün saxlanılmış aktivlər kimi təsnifləşdirilmiş qeyri-maddi aktivlərə tətbiq edilmir. 5 №-li Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartına əsasən, müəssisə satış üçün saxlanılan aktivlər kimi təsnif edilən uzunmüddətli aktivləri onların balans dəyəri və onların ədalətli dəyərindən satış xərclərini çıxırdıqdan sonra qalan dəyər arasında ən az dəyəri seçməklə qiymətləndirməlidir. Bu fərq belə aktivlərin uçotunu sadələşdirir.
- 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı aşağıdakı informasiyanın açıqlamasını alqışlayır, lakin tələb etmir:
 - (a) hər hansı tam amortizasiya olunmuş, lakin hələ də istifadədə olan qeyri-maddi aktivin təsviri; və
 - (b) müəssisə tərəfindən nəzarət olunan, lakin bu standartın tanınma kriteriyalarına uyğun gəlmədiyinə görə və ya “Qeyri-maddi aktivlər” haqqında 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı 1998-ci ildə qüvvəyə minməmişdən öncə yaradıldığına görə aktiv kimi tanınmayan əhəmiyyətli qeyri-maddi aktivlərin qısa təsviri.

12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı özündə belə bir müddəanı əks etdirmir. Bütün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarını müşayiət edən Şərhlər və Tövsiyyələr sənədi bütün lazımi izahatları özündə əks etdirir.

- 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı iddia edilən dəyər haqqında müddəadan ibarət “İlkin tətbiqetmə” bölməsini özündə əks etdirir. Bu maddənin müddəalarına əsasən müəssisə Milli Mühasibat Uçotu Standartına keçid tarixinə və ya bu tarixdən əvvəl qüvvədə olan Mühasibat Uçotu haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən tanınan dəyəri iddia edilən dəyər kimi seçə bilər. 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına bu maddə daxil deyil.
- 38 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartında təqdim olunan bəzi əyani misallar 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında əks edilmir. Bütün misallar daha geniş şəkildə Şərhlər və Tövsiyyələr sənədində əks etdirilir.